

جلوه‌هایی از مطالعه تطبیقی حقوق فرانسه و ایران

مجموعه درس گفتارهای نشست بین‌المللی استادان
دانشگاه علامه طباطبائی و دانشگاه پواتیه

به کوشش

دکتر بهار رضوی فرد

عضو هیئت علمی دانشگاه علامه طباطبائی

با دیباچه دکتر علی حسین نجفی ابرندآبادی

استاد گروه حقوق جزا و جرم‌شناسی دانشکده حقوق دانشگاه شهید بهشتی

سرشمه ۴: نشست مشترک تخصصی گروه حقوق خصوصی دانشگاه علامه و پواتیه
 فرانسه (۱۳۹۶: تهران)
 عنوان و یادآور: جلوه‌های از مطالعه تطبیقی حقوق فرانسه و ایران: مجموعه درس گفتارهای
 نشست بین‌المللی استادان دانشگاه علامه طباطبائی و دانشگاه پواتیه/ به
 دوشش بهزاد ضوی‌فرد؛ زیر نظر معاونت پژوهشی دانشگاه.
 مشخصات نشر: تهران: دانشگاه علامه طباطبائی، ۱۳۹۸.
 مشخصات ظاهری: ۱۷۹ ص
 فروست: انتشارات دانشگاه علامه طباطبائی؛ ۵۵۷.
 شابک: ۹۷۸-۶۰۲-۲۱۷۳۵۰-۱ ۲۸۰۰۰۰ ریال
 وضعیت فهرست نویسی: فیبا
 موضوع: حقوق تطبیقی
 Comparative law موضوع:
 حقوق -- مطالعات تطبیقی موضوع:
 Law -- Comparative studies موضوع:
 حقوق -- ایران موضوع:
 Law -- Iran موضوع:
 حقوق -- فرانسه موضوع:
 Law -- France موضوع:
 رضوی‌فرد، بهزاد، ۱۳۵۱ -
 K۵۵۹
 ۳۴۰/۲
 ۵۹۹۵۴۷۳ شماره کتابشناسی ملی:

آموزه‌ای از مطالعه تطبیقی حقوق فرانسه و ایران

مجموعه درس گفتا، نهای نشست بین‌المللی استادان
دانشگاه علامه طباطبائی و دانشگاه پواتیه

به کوشش:

دکتر بهزاد رزم‌مهر

با دیباچه دکتر علی‌حسین نجفی

زیر نظر معاونت پژوهشی دانشگاه

شابک: ۱-۳۵۰-۲۱۷-۹۶۴-۹۷۸

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: مرکز چاپ و انتشارات دانشگاه علامه طباطبائی

ویراستار علمی: دکتر محمدفرجی

ناظر فنی: رضا دنیوی

ویراستار ادبی و صفحه‌آرا: محمدمتین پارسا

مرکز چاپ و انتشارات دانشگاه علامه طباطبائی؛ تهران، بزرگراه شهید همت،
دهکده المپیک، میدان ورزش

صندوق پستی: ۱۵۸۱۵/۳۴۸۷

تلفن مرکز انتشارات: ۴۴۷۳۷۵۶۰

قیمت: ۲۵۰۰۰ تومان

شمارگان ۱۰۰

چاپ اول ۱۳۹۸

گفتار ششم

ماهیت پژوهشی دانشگاه در دوران جدید بیش از دوران‌های قبل رسمیت می‌یابد؛ از بعد تاریخی، پیش از تأسیس دانشگاه، جامعه با پدیده آموزش رسمی آشنا بوده، هرچند که این آموزش مبتنی بر محن و زحمت بوده است؛ اما تحول مهمی که ظهور دانشگاه در ماهیت و بنیان آموزش ایجاد کرد، ظهور امری مبتنی بر پژوهش بود. به عبارت دقیق‌تر آنچه در دانشگاه باید آموزش داده می‌شد نه نتایج تحقیقات شخصی بلکه نتیجه پژوهش‌های عمیق و پیرامنه در حوزه‌های مختلف زندگی فردی، اجتماعی بود؛ بدین سان دانشگاه فضای امنی برای تأمل، تفکر، پژوهش و انتشار این گونه پژوهش‌ها گردید. البته شیوه سنتی انتشار پژوهش‌ها، انتشار شفاهی یا همان چیزی بود که از دیرباز آموزش نامیده می‌شد؛ اما اکتشافات جدید علمی جز با انباشت و نقادی دانش‌های قبلی امکان‌پذیر نبود و بدین ترتیب بود که راه‌های جدیدی برای انتشار و انباشت دانش و خصوصاً انتشار آثار به شکل مکتوب (کتاب، مجله، بانک‌های اطلاعاتی و...) پیدا شد.

تأسیس نهاد انتشاراتی دانشگاه‌ها، در جایگاه بخش اجتناب‌ناپذیر توسعه علمی سایان اهمیت است. مرکز چاپ و انتشارات دانشگاه علامه طباطبائی در مقام بزرگ‌ترین دانشگاه علوم انسانی کشور نیز از این قاعده مستثنی نیست، به طوری که هم می‌تواند در انتشار افکار، اندیشه‌ها، نظریات و تولیدات علمی استادان، دانشجویان و اصحاب دانش کوشا باشد و هم به نیازهای علمی جامعه پاسخ گوید.

فعالیت مرکز چاپ و انتشارات دانشگاه از سال ۱۳۹۲ با احیای شورای انتشارات دانشگاه متشکل از استادان فعال و پرکار در عرصه پژوهش و انتشار و نمایندگان شوراهای انتشارات دانشکده‌ها و مراکز پژوهشی وارد مرحله جدیدی شد. در این دوره همگام با تحول اساسی در کیفیت و کمیت آثار منتشرشده، رویکرد نوینی نیز مبتنی بر اولویت آثار بنیادین، بومی و برگرفته از تأملات نظری و عملی استادان در پیش گرفته شد. البته در این میان، ترجمه آثار کم‌نظیر و بی‌مانند در کشور با موافقت شورای انتشارات دانشگاه نیز مورد غفلت قرار نگرفته است. هرچند تا نیل به مطلوب فاصله زیادی وجود دارد و همکاری همه استادان و پژوهشگران را می‌طلبد؛ اما در همین مدت کوتاه نیز سالانه بالغ بر یک‌صد عنوان از آثار استادان دانشگاه به زیور طبع آراسته شده است و امید می‌رود این روند با کیفیتی بالاتر همچنان در مسیر رشد و ترقی ادامه یابد.

کتاب حاضر از جمله آثار دانشگاه است که پس از طی فرایند بررسی و داوری‌های علمی و ادبی، اینک در اختیار خوانندگان محترم قرار می‌گیرد. امید می‌رود علاقه‌مندان و خوانندگان این اثر نیز مانند سایر آثار دانشگاه، صاحبان اثر را از نقدهای مشفقانه خود بهره‌مند سازند.

مرکز چاپ و انتشارات

دانشگاه علامه طباطبائی

فهرست مطالب

درآمد (بهزاد رضوی فرد) / ۹

حقوق تطبیقی و هم‌هنگ - نزدیک‌سازی نظام‌های حقوقی (دیباچه)، علی حسین نجفی
ابرندآبادی / ۳

گفتار نخست. حقوق، کیفر و جرم‌شناسی / ۲۳

بند نخست. انصاف در دادرسی (محمد آشوری) / ۲۳

بند دوم. مرور زمان / ۲۹

الف. مرور زمان در دعوای کیفری در حقوق فرانسه (برنات اوبر) / ۲۹

ب. تحول مرور زمان در حقوق ایران (حسنعلی مؤذن‌زادگان) / ۳۷۷

۱. پیشینه مرور زمان / ۳۷۷

۲. انواع مرور زمان / ۳۸

۳. تعلیق و انقطاع مرور زمان / ۳۹

۴. قلمرو مرور زمان / ۴۰

۵. نقش توبه در مرور زمان / ۴۲۲

بند سوم. معامله اتهام / ۴۵

الف. دادرسی اختصاری در حقوق ایران (حسنعلی مؤذن‌زادگان) / ۴۵

۱. مفهوم و مبنای معامله اتهام / ۴۵

۲. گنشگران معامله اتهام / ۴۶

۳. شیوه‌های اعمال دادرسی اختصاری / ۴۸

ب. معامله اتهام بر اساس اقرار به مجرمیت در حقوق فرانسه (کلر ساس) / ۵۱

پ. مطالعه تطبیقی معامله اتهام و آینده‌پژوهی آن در ایران (محمد مهدی ساقیان) / ۵۷۷

ت. بررسی نهاد معامله اتهام در حقوق و رویه دادگاه‌های کیفری بین‌المللی (بهزاد

رضوی فرد و مهری برزگر) / ۶۳

۱. معامله اتهام در دادگاه‌های کیفری بین‌المللی موقت / ۶۷۷

۲. معامله اتهام در دیوان کیفری بین‌المللی / ۷۸

بند چهارم. میانجیگری / ۸۹

الف. میانجیگری کیفری در حقوق فرانسه (برنات اوبر) / ۸۹

۱. مبنا، شرایط و ضوابط میانجیگری / ۹۰

۲. حق الزحمه میانجیگری / ۹۴

ب. میانجیگری در نظام عدالت کیفری ایران (حسین غلامی) / ۹۷

۱. فرایندی بودن میانجیگری / ۹۰

۲. اهداف میانجیگری / ۹۹

۳. انواع میانجیگری / ۱۰۱

بند پنجم. ارزیابی جرم‌شناختی مسئولیت کیفری حاکمان / ۱۰۱

الف. مسئولیت کیفری سیاستمداران (برنات اوبر) / ۱۰۷

ب. مسئولیت کیفری ناشی از اعمال حاکمیت (باقر شاملو) / ۱۱۱

پ. تأملی بر سیاست کیفری ایران در قبال جرایم حکومتی (غلامحسن کوشکی) / ۱۱۹

گفتار دوم. حقوق خصوصی / ۱۲۵

الف. اصلاح حقوق قراردادها در حقوق فرانسه در پرتو تصویب‌نامه قانونی جدید

(ادی لامازرول) / ۱۲۵

۱. فرایند تصویب / ۱۲۵

۲. منابع الهام‌بخش / ۱۲۶

۳. اهداف / ۱۲۷

ب. دادرسی و قرارداد در قانون جدید فرانسه (ادی لامازرول) / ۱۳۳

۱. افزایش قدرت دادرسی / ۱۳۳

۱-۱. اکراه / ۱۳۳

۱-۲. تعادل شرایط قرارداد / ۱۳۴

۲. کاهش قدرت دادرسی / ۱۳۴

پ. الگوی کلی واحد یا متحرک حقوق مسئولیت مدنی ایران (ابرج بابایی) / ۱۳۹

ت. لزوم بازنگری در قانون مدنی ایران / سیدالله رحیمی / ۱۴۲

۱. عدم وجود مقررات در حوزه‌ای خاص / ۱۴۲

۲. مبهم بودن مقررات موجود / ۱۴۴

۳. وجود قواعد روشن ناکارآمد / ۱۴۶

ث. اثرپذیری «کنوانسیون استفاده از ارتباطات الکترونیکی در قرارداد های بین‌المللی»

از «کنوانسیون بیع بین‌المللی کالا» (غلام نبی فیضی چکاپ) / ۱۴۹

گفتار سوم. حقوق بین‌الملل / ۱۵۳

الف. ارزیابی مشروعیت حملات هوایی دولت فرانسه در سوریه (فیلیپ لاگرانژ) /

ب. مداخله خارجی و مبارزه با گروه‌های تروریستی: رهیافت‌های حقوق بین‌الملل
(محمدرضا ضیائی بیگدلی) / ۱۵۷

پ. بهیادهای نظامی و سیستم‌های نظامی مرگبار خودکار در پرتو حقوق بین‌الملل
(فیلیپ لاگرانژ) / ۱۶۳

۱. مسئولیت بین‌المللی و استفاده از بهیادهای نظامی کلاسیک ۱۶۴

۲. مسئولیت بین‌المللی و استفاده از سیستم‌های نظامی مرگبار خودکار ۱۷۰

منابع / ۱۵

الف. فارسی / ۱۷۵

ب. عربی / ۱۷۱

پ. انگلیسی / ۱۷۶

ت. فرانسوی / ۱۷۹

ث. تارنماها / ۱۷۹

به نام خدا

به گفتار داندگان راه جوی به گیتی پیوی و به هر کس بگوی

ز هر دانشی چون سخن بشنوی از آموختن یک زمان نغوی

«فردوسی»

درآمد

۱ از بهمن سال ۱۳۹۳ - خورشیدی - اردیبهشت سال ۱۳۹۶ خورشیدی که دومین سری از نشست‌های علمی-پژوهشی مشترک دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه علامه طباطبائی با استادان دانشگاه پراتیه فرانسه برگزار شد، تحولات زیادی در عالم علم حقوق اتفاق افتاد. از آنجا که نشست سال ۱۱۳۳ ویژه گروه حقوق جزا و جرم‌شناسی بود، محتوای سخنرانی استادان میشل مسه و برنارد اوبر به همراه سخنرانان ایرانی به جدیدترین مباحث روز حوزه حقوق کیفری دانش بین‌المللی می‌پرداخت. سرانجام، نتیجه این نشست پس از تحقیق و ویرایش در قالب کتاب جلوه‌هایی از حقوق کیفری فرانسه توسط انتشارات دانشگاه علامه طباطبائی چاپ شد و به دست علاقه‌مندان رسید.

۲ همیشه و در دوران تصدی مسئولیت معاونت پژوهشی دانشکده بارها خیرش را در برابر این پرسش دیدم که فایده و سود این نشستن‌ها و گفتن‌ها چیست؟ و معمولاً پاسخ این پرسش را از سوی مخاطبان با حضور پر شور آنها در این نشست‌ها و بهره‌ای که شاید از این هم‌اندیشی‌ها می‌بردند دریافت می‌کردم: «آشنایی با جدیدترین دستاوردها و اندیشه‌های پیشرو و گزینش شده از دو نظام حقوقی ایران و فرانسه برای دانایی بیشتر، بهره‌برداری در راستای تکامل هر دو نظام و عمل بیشتر و دقیق‌تر به مقتضیات علم حقوق و اندیشه عدالت». شور و شغف وصف‌ناشدنی دانشجویان تحصیلات تکمیلی و پیگیری آنها چنان انرژی‌بخش بود که در سال ۱۳۹۴ و پس از نخستین تجربه علمی

مشترک با دانشگاه پواتیه فرانسه، با حضور رئیس دانشگاه علامه طباطبائی، جناب آقای دکتر حسین سلیمی، در آن دانشگاه نخستین تفاهم‌نامه همکاری جامع بین دو دانشگاه به امضاء رسید و عزم‌ها برای ادامه همکاری‌های دانشکده حقوق و علوم سیاسی و نیز دانشکده زبان با دانشگاه فرانسوی جزم‌تر گردید.

علاقمندی دانشجویان دانشکده به ویژه در گرایش حقوق جزا و جرم‌شناسی، ما را بر آن داشت تا دومین نشست علمی-پژوهشی بین دانشکده‌ها را به صورتی گسترده‌تر و در سه حوزه حقوق خصوصی، حقوق بین‌الملل و حقوق جزا و جرم‌شناسی پیش‌بینی و برنامه‌ریزی نماییم. این بار، نشست‌ها با حضور یک تیم چهار نفره از جمله رئیس دانشکده حقوق و علوم اجتماعی دانشگاه پواتیه فرانسه جناب آقای فیلیپ لاگرانژ (متخصص حقوق بین‌الملل)، مدیر گروه حقوق خصوصی جناب آقای دکتر ادی لامازرو، مدیر دبیر کارشناسی ارشد حقوق کیفری آن دانشگاه، سرکار خانم دکتر برنات اوبر استاد حقوق کیفری دانشگاه پواتیه و خانم استاد دکتر کلر ساس، استاد حقوق کیفری پاریس ۱۱ از متخصصان جزایی و استاد دانشگاه پاریس ۱۱ در آن سه حوزه و با موضوعات بسیار حاد و ناب تنظیم و برنامه‌ریزی شد. گاه گرفتاری‌های اجرایی و سختی‌های میدانی در برگزاری چنین نشست‌هایی آنقدر زیاد و طاقت‌فرسا هستند که تصور پیگیری بعدی برای به ثمر نشستن سخنرانی‌ها در قالب نوشته‌های تحقیق‌شده و ویرایش‌شده را مشکل و صورت‌ناپذیر می‌نماید. با این حال، همیشه شیرینی چنین رویدادهایی به ثمر رساندن گام دوم به ثمر نشستن و ضبط آثار و اندیشه‌ها و انتشار آنهاست که اگر نگوییم بسیار سخت‌تر از فعالیت‌های مرحله نخست است، قطعاً به هیچ روی آسان‌تر هم نیست.

در این دو مرحله نیز روحیه جوانانه و بلندپروازانه دانشجویان به ضیلات تکمیلی حقوق کیفری و جرم‌شناسی به عنوان مجریان برگزاری نشست‌ها چون انرژی بخش بود که تمام کارهای نشست در حد یک همایش ملی و در سه روز متفاوت و با سخنرانی‌های متعدد به خوبی برگزار و مدیریت شد. در همین راستا، زحمات آقای دکتر محمد فرجی، آقای حامد صفایی آتشگاه و آقای محمد متین‌پارسا بر کسی پوشیده نیست و به واقع تولد جلد دوم این نشست‌ها مرهون پشتکار و همیاری بی‌دریغ آنها است.

ویژگی مهم این اثر به عنوان محصول نشست دوم با استادان فرانسوی این است که نخست، مباحث و موضوعات گوناگون حقوق کیفری و جرم‌شناسی در دو حوزه

جرم‌شناسی و آیین دادرسی کیفری مطرح شده‌اند. دوم، جدیدترین مباحث روز در حوزه مسئولیت مدنی در حقوق ایران و فرانسه بررسی شده‌اند. ویژگی سوم نیز طرح برخی از جذاب‌ترین موضوعات و مسائل ذهن‌خراش حقوق بین‌الملل است. یکی از افسوس‌هایی که همواره دامان ما را در فرایند انتشار این آثار گرفته‌گندی و تأخیر ناشی از کمبود امکانات مادی و وقت کافی برای سازماندهی محصول نشست‌ها در قالب درس‌گفتار و تدوین آنهاست. امیدواریم با اولویت‌بندی و ایجاد انگیزه‌های لازم از این پس بتوانیم در این فرایند تسریع لازم را به‌کار گیریم.

۶ یکی از نتایج مهم و مجموعه قبلی و مجموعه فعلی این است که هر دو به دیباچه‌های جناب آقای دکتر نجفی ابرندآبادی، مزین گردیده‌اند. امید است با تثبیت، تبیین و تحقیق نشست‌ها و سخنرانی‌های علمی بین‌المللی بتوانیم در مسیر گفتار پر مغز پیامبر گرامی اسلام (ص) «قیدوا العلم بالکتابه»، باعث مانایی، پایایی و اثربخشی علمی شویم که در عمل به بار سازد و سداد مردمان بیایند و جامعه را از نارسستی‌ها و کزی‌ها برهانند.

والسلام

بهزاد رضوی فرد

است. اس. ر. گ.، ۲۵ مرداد ۱۳۹۸ خورشیدی